

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовео комисију:		
2. децембар 2022. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. <u>др Лазар Жолт</u> презиме и име	редовни професор звање	Социологија 14.9.2017. ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду установа у којој је запослен-а		председник комисије функција у комисији
2. <u>др Миладиновић Слободан</u> презиме и име	редовни професор звање	Социологија 15.07.2009. ужа научна област и датум избора
Факултет организационих наука, Универзитет у Београду установа у којој је запослен-а		члан комисије функција у комисији
3. <u>др Петровић Јасмина</u> презиме и име	редован професор звање	Социологија 11.7.2018. ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу установа у којој је запослен-а		члан комисије функција у комисији
4. <u>др Стојшин Снежана</u> презиме и име	ванредни професор звање	Социологија 02.06.2019. ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду установа у којој је запослен-а		члан комисије функција у комисији
5. <u>др Шљукић Марица</u> презиме и име	ванредни професор звање	Социологија 10.11.2019. ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду установа у којој је запослен-а		ментор/члан функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Владан, Драгиша, Видицки		
2. Датум рођења, општина, држава: 17. 7. 1991., Кикинда, Србија		

3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив:

Филозофски факултет у Новом Саду, Мастер академске студије Социологије, мастер социолог

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:

2015. година, Докторске академске студије Социологије, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Значај социјалног капитала, мрежа и ресурса етничке групе за предузетништво српских имиграната у Бечу

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.

Докторска дисертација кандидата Владана Видицког је обима 255 страница. Садржи 10 поглавља, 220 референци, 15 табела, 8 слика, 7 графикона и 6 прилога. Структурисана је према следећим целинама:

- Увод (од 1. до 6. стране);
- Теоријски оквир рада састоји се од:
 - поглавља *Етницитет, миграције и предузетништво: ка разумевању етничке економије* (од 7. до 21. стране) које садржи три потпоглавља - Појам етницитета: елементи и разлике у односу на сродне категорије, Контекстуализација етницитета: миграције и дијаспора, и Мобилизација етницитета: етничке мреже, социјални капитал и етничка економија; и
 - поглавља *Теоријски приступи имигрантском предузетништву* (од 22. до 49. стране) које је организовано у шест потпоглавља - Културалистички приступ, Структуралистички приступ, Теорија посредничке мањине, Интерактивни модел етничког предузетништва, Модел комбиноване укореењености и Даља разрада модела комбиноване укореењености: мултифокални приступ.
- Емпиријско-аналитички оквир рада састоји се од:
 - поглавља *Методолошки оквир истраживања* (од 49. до 62. стране) које садржи шест потпоглавља - Предмет и циљеви истраживања, Хипотетички оквир истраживања, Истраживачки нацрт и методи, Карактеристике узорка, Употреба и коришћење података у истраживању, и Специфичности теренског истраживања;
 - поглавља *Историја миграционих токова и стварање српске дијаспоре у Бечу* (од 63. до 85. стране) које садржи четири потпоглавља - Спољне миграције Срба након Другог светског рата, Имиграција Срба у Аустрију током три миграторна таласа, Основне социо-демографске карактеристике српских имиграната у Аустрији и Социо-демографске карактеристике и обележја српске заједнице у Бечу;
 - поглавља *Имиграција српских предузетника и процес адаптације* (од 86. до 112. стране) које садржи потпоглавље Индивидуална и организациона обележја српског имигрантског предузетништва у Бечу и потпоглавље

Карактеристике процеса миграције српских предузетника у Аустрију организовано у три посебна дела - Предмиграциона фаза: перцепција живота у домовини, Миграциона фаза: доношење одлука о емиграцији и околности миграције, и Постмиграциона фаза: искуство адаптације и контакти са домовином;

- поглавља *Покретање предузећа и карактеристике раног предузетништва српских имиграната* (од 113. до 133. стране) које садржи три потпоглавља - Мотиви уласка у предузетништво, Почетни капитал које је подељено на целине под називом Људски и културни капитал, Социјални капитал и Финансијски капитал, као и потпоглавље Институционални оквири и подршка током покретања предузећа које је подељено на две целине под називом Економски институционални оквир и подршка, и Правно-институционални оквир;
 - поглавље *Управљање и организација рада у српским имигрантским предузећима* (од 134. до 155. стране) које садржи три потпоглавља - Типови и организациона обележја предузећа, Радна снага које обухвата три целине Етничка структура радне снаге, Регрутација радника, и Принципи (етничке) селекције радника, као и потпоглавље сарадници које има посебну целину под називом Транснационални карактер српског предузетништва;
 - поглавље *Развој предузећа српских имиграната* (од 156. до 175. стране) које садржи потпоглавље Избор тржишта, позиционирање производа и конкуренција организовано у шест целина под називима Угоститељство, Трговина, сервисирање и поправке, Грађевина, Производња, Одржавање хигијене објеката, и Услуге и транспорт, као и потпоглавље Стратегије маркетиншке комуникације; и
 - поглавље *Економија српских имиграната и заједница* (од 176. до 208. стране) које садржи потпоглавље Оквири етничке економије српских имиграната организовано у три целине под називом Карактеристике етничке економије, Положај етничке економије, и Будућност етничке економије, као и потпоглавље Оквири етничке заједнице српских имиграната које је организовано у четири целине под називом Интра-етнички и интер-етнички односи, Свакодневица и слободно време, Етничке организације, и Политички активизам и филантропија.
- *Закључак* (од 209. до 220. стране);
 - *Литература* (од 221. до 232. стране);
 - *Прилози* (од 233. до 243. стране).

Поред наведеног, дисертација садржи кључну документацијску информацију, апстракт на српском и енглеском језику и уобличена је у складу са прописаним универзитетским стандардима.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **Уводу** дисертације кандидат јасно и прецизно одређује проблем истраживања, поставља полазна истраживачка питања и нуди адекватно објашњење научне релевантности теме, односно потребе за спровођењем истраживања. Такође, на овом месту кандидат на систематичан начин излаже и структуру дисертације, те концизно и информативно представља делове сваког поглавља из којег се она састоји.

Теоријски оквир рада у дисертацији је према принципу општости подељен у две веће целине. У првој, која носи назив *Етницитет, миграције и предузетништво: ка разумевању етничке економије*, кандидат анализира основне теоријске појмове релевантне за истраживање, служећи се при томе, бројном релевантном стручном литературом страних и домаћих аутора. Кандидат успева на концизан начин да представи етницитет и њему сродне концепте из социологије и других друштвених наука, као и релације које они имају са концептима попут миграције, предузетништва и етничке економије. Не одступајући од основне теме, кандидат успева да врло широка научна поља обједини и издвоји заједничке сегменте значајне за каснију анализу. Појаве и процесе из домена миграција кандидат објашњава кроз аспект мобилизације етницитета, посебно акцентујући релевантност теоријске перспективе Ервинга Гофмана у контексту транснационализма и истраживања дијаспоре. Предузетништво, затим, доводи у везу са инструментализацијом етницитета, фокусирајући се на перспективу етничке економије Ивана Лајта и Стивена Голда, као и на доприносе теорије капитала образлажући његове посебне облике у виду економског и културног (класног), људског и социјалног капитала.

У другој целини теоријског оквира под називом *Теоријски приступи имигрантском предузетништву*, кандидат најпре критички анализира појам имигрантског предузетништва поредећи га са другим блиским појмовима идентификованим у релевантној литератури попут етничког, транснационалног, експатријатског и дијаспоричког предузетништва, као и са појмом етничке економије, те указује на особености употребе појма имигрантског предузетништва, као и на разлоге због којих је његов одабир у дисертацији адекватан. Највећи део поглавља кандидат посвећује прегледној анализи комплексног и разуђеног теоријског поља имигрантског предузетништва. Кандидат издваја три теоријска приступа културалистички, структуралистички и интерактивни, те их систематизује у сопствену класификацију, односно у класичне приступе (културалистички и структуралистички) и савремене моделе (интерактивни модел, модел комбиноване укоренености и мултифокални приступ). Критеријум класификације из објективних разлога базира на два конкретна критеријума - период настанка и примењен модел експликативног модела (монокаузалистички/мултикаузалистички). Посредством компарације различитих теоријских објашњења имигрантског предузетништва, кандидат уочава предности и недостатке сваког, те наговештава утемељење свог инструмента истраживања на комбинованом моделу допуњеном мултифокалним приступом.

Емпиријско-аналитички део дисертације кандидат започиње врло детаљним представљањем *Методолошког оквира истраживања*. Конкретно и јасно излаже предмет истраживања, прецизно формулише циљеве, издваја хипотетички оквир који темељи на претходно изложеним теоријским претпоставкама и транспарентно наводи сваки корак у истраживању, односно експлицитно наводи примењене методе, технике, као и коришћене планове узорковања. Кандидат демонстрира изузетно познавање методологије друштвених наука, што је посебно видљиво кроз начин на који врши одабир и имплементацију комплексног нацрта истраживања утемељеног на комбиновању квалитативних и квантитативних метода. Комбиновани приступ истраживању кандидат заснива на употреби дубинског интервјуа, посматрања и анализе садржаја, а у складу са природом конвергентног нацрта који примењује, служи се различитим типовима и изворима података

у циљу грађења аргументације која се заснива на подацима који се међусобно поклапају. Такав начин извођења истраживања у складу је са карактеристикама одабраног комбинованог метода случаја (mixed-methods case study, енг.). У овом делу рада, кандидат посебну пажњу посвећује начинима употребе података у истраживању, што је у складу са савременим методолошким стандардима заштите и коришћења примарних података у истраживању. Методолошки оквир завршава се описом специфичности четворомесечног теренског истраживања спроведеног на подручју града Беча, које је у одређеној мери било обликовано владајућим рестриктивним мерама изазваних пандемијом Ковид-19 и другим насталим безбедносним ризицима у току спровођења истраживања. На овом месту постаје јасно да су одређени делови плана истраживања морали бити прилагођени новонасталој ситуацији, међутим кандидат је показао умеће да унесе оне промене које нису знатно утицале на ток истраживања и његов општи методолошки дизајн. Након методолошког оквира, наредних шест поглавља посвећени су резултатима истраживања. Кандидат систематично излаже налазе, организујући их у тематске целине које обухватају следеће проблеме: историјат и демографски профил српске имигрантске групе у Бечу, процес имиграције аналитички подељен у три фазе (предмиграциону, миграциону и постмиграциону), процес предузетништва аналитички подељен у три велике фазе (покретање, управљање и развој предузећа), као и карактеристике српске етничке економије и етничке заједнице у Бечу. Примењујући строге критеријуме квалитативне тематске анализе, као и квантитативне анализе примарних и секундарних података, кандидат током излагања резултата ствара значајан број оригиналних класификација и типологија израђених на основу добијених података. Уз то, кандидат на социолошки начин тумачи добијене податке, при чему идентификује (нове) појаве и процесе, указује на њихове међусобне релације и коментарише их у контексту налаза других истраживања и/или доступних података.

У **Закључку** дисертације кандидат се осврће на постављена истраживачка питања и на јасан и аргументован начин одговара на свако од њих. Најпре кроз рефлексију са блиским теоријским појмовима у виду етничког, имигрантског, експатријатског и предузетништва дијаспоре кандидат излаже основне карактеристике српског имигрантског предузетништва у Бечу. Кроз теоријске претпоставке комбинованог модела имигрантског предузетништва и његове допуне у виду мултифокалног приступа, кандидат сумира основне и најважније закључке до којих се истраживањем дошло. Ти закључци организовани су у три целине и оне експлицитно говоре о друштвеним, културним и економским специфичностима предузетништва српских имиграната у Бечу. Прва целина посвећена је начинима на које интеракција између различитих простора и друштвених група обликује ову појаву, друга је посвећена утицају интеракције између различитих простора и институционалних оквира на њу, а трећа проблематизује утицај интеракције између модуса понашања и институционалних оквира на предузетништво ове групе. Закључак се завршава навођењем практичних и методолошких импликација које проистичу из добијених резултата, као и указивањем на поједине недостатке спроведеног истраживања које је кандидат препознао током израде рада.

Након закључка, у *Литератури* је дат списак референци коришћених у целокупној дисертацији. Референце су наведене у складу са АПА стандардом, а код већег броја понуђен је и линк ка интернет страници, односно ДОИ број који упућује на публикацију која је коришћена.

На крају дисертације, у делу *Прилози*, наведено је шест прилога који доприносе јавности и интересубјективној проверљивости истраживања: упитник коришћен за интервјуе са предузетницима, основа за разговор са експертима и представницима институција, списак часописа коришћених у анализи садржаја са линковима ка електронским издањима, списак табела, списак графичких приказа и списак илустрација коришћених у дисертацији.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

Видицки, Владан (2020). Класични приступи и савремени теоријски модели објашњења етничког предузетништва. *Социолошки преглед*, 54 (2): 272-301. (M24) <https://doi.org/10.5937/socpreg54-26604>

Vidicki, Vladan i Snežana Stojšin (2021). Prevazilaženje metodološkog dogmatizma u društvenim istraživanjima: triangulacija, multimetod i kombinovani pristup. *Sociologija*, 63 (1): 5-25. (M23) <https://doi.org/10.2298/SOC2101005V>

Шљукић, Марица, Шљукић, Срђан и **Владан Видицки** (2021). Мали произвођачи хране у Србији: употреба Фејсбука на тржишту. *Социолошки преглед* 55 (4): 1311-1337. (M23) <https://doi.org/10.5937/socpreg55-34272>

Видицки, Владан (2019). Улога етничких ресурса у имигрантском предузетништву - студија случаја српских исељеника у Бечу и Чикагу. Пети међународни интердисциплинарни скуп младих научника друштвених и хуманистичких наука Контексти, *Књига апстраката*, стр. 98-99. ISBN 978-86-6065-565-5 (M34)

Trbojević, Nemanja i **Vladan Vidicki** (2017). Serbian immigration entrepreneurship in the USA: Case Study. 13th Conference of the European Sociological Association, *Abstract book*, p. 527. Paris: European Sociological Association (ESA). ISSN 2522-2562 (M34)

Видицки, Владан (2016). Прилагођавање имиграната новом друштвено-економском амбијенту као рана фаза потенцијалног развоја етничког предузетништва. У: Бобић, М. (ур.), Конференција: *Савремене миграције и друштвени развој – интердисциплинарна перспектива*. Београд: Српско социолошко друштво, Институт за социолошка истраживања, Филозофски факултет, Институт друштвених наука и Завод за проучавање културног развоја, стр. 56-57. ISBN 978-86-81319-09-3 COBISS.SR-ID 226577164. (M64)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

У односу на постављене истраживачке циљеве, могуће је издвојити основне резултате и закључке до којих се у дисертацији дошло:

- Утврђено је да се предузетништво српских имиграната у Бечу у значајној мери заснива на мрежама друштвених односа који почивају на заједничком пореклу и/или миграционом искуству;
- Предузетништво српских имиграната у Бечу се налази у почетној фази етничког предузетништва, тј. оно у највећој мери припада категорији имигрантског предузетништва, а поседује у одређеној мери и обележја предузетништва дијаспоре, транснационалног и експатријатског предузетништва;
- Стратегије српског имигрантског предузетништва у Бечу обликоване су социјалном укорененошћу предузетника у породичне и/или етничке мреже односа, у постојеће мреже односа са члановима доминантне (аустријске) и других имигрантских група, које се распростиру на различитим просторима (на територији Аустрије, у земљи порекла и у другим државама); Породичне мреже и ресурси показали су се значајним током ране фазе предузетништва, док су етничке/имигрантске мреже и ресурси већу значајност показали у свим каснијим фазама;
- Стратегије српског имигрантског предузетништва у Бечу обликоване су институционалном укорененошћу предузетника у неколико држава - Аустрије, земље, порекла и других релевантних држава; Економски и правно-институционални оквири државе Аустрије деловали су подстицајно на доношење одлуке и процес започињања предузетничких активности српских имиграната у Бечу, док су исти институционални оквири државе порекла и других релевантних држава обликовали у већој мери прилике и карактер прекограничне сарадње у различитим облицима;
- Стратегије српског имигрантског предузетништва у Бечу обликоване су структуралном и релационом укорененошћу у релевантне друштвене групе попут породице, етничке, доминантне (аустријске) и неке од других имигрантских група које су им пружале модусе понашања (не)подстицајне за предузетничко понашање; Породица је одиграла важну улогу у оријентацији ка предузетништву, док етничка група није била нарочито подстицајна због економске културе (домовине), односно друштвених и системских фактора у држави порекла који нису предузетнички усмерени;
- Свеукупна етничка економија српских имиграната у Бечу обликована је друштвеним положајем чланова српске етничке групе у овом граду, које је резултат историјског развоја и друштвених фактора који су током дугог временског периода на ову етничку групу утицали; У значајној мери економија је више усмерена на рад за послодавца, а не на предузетништво, али је истовремено идентификована промена која се дешава на том пољу и која се манифестује кроз усмеравање економије српских имиграната ка не-традиционалним занимањима, као и појавом нових актера на тржишту рада попут предузетника дијаспоре и експатријатских предузетника; Ови налази могу представљати индикатор промене положаја српске етничке групе у градском систему (имигрантске) економије.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Резултати истраживања су на исцрпан и јасан начин у дисертацији приказани табеларно, путем графичких приказа и илустрација, у зависности од карактера и природе података. Кандидат је графичке приказе и поједине илустрације израдио помоћу савременог софтвера који је користио за обраду и анализу података MAXQDA2022. Подаци су тумачени на аргументован начин, кроз повезивање са релевантним владајућим теоријским ставовима и другим истраживањима у овој научној области. Кандидат је приказ и тумачење резултата истраживања извео у складу са највишим методолошким стандардима.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Докторска дисертација под називом *Значај социјалног капитала, мрежа и ресурса етничке групе за предузетништво српских имиграната у Бечу* коју је кандидат Владан Видицки приложио урађена је у складу са образложењем датом у пријави теме дисертације.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Докторска дисертација садржи све битне елементе оригиналног научног истраживања.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Дисертација представља оригиналан научни допринос у теоријском, методолошком и емпиријском смислу. Кандидат је у теоријском оквиру извршио систематизацију постојећих теоријских објашњења и понудио сопствену класификацију теоријских приступа и модела. На тај начин он је (пре)структурисао врло широко поље истраживања имигрантског предузетништва и учинио га прегледнијим и прецизнијим, стварајући оригинални оквир који није био на тај начин доступан у досадашњој литератури.

Методолошки допринос дисертације огледа се у употреби комбинованог метода случаја са конвергентним нацртом који до сада није, на овај начин, примењен у домаћим истраживањима проблема из области имигрантске економије и предузетништва. Кандидат је остварио допринос на овом пољу тако што је кроз истраживање, а нарочито у закључним разматрањима, скренуо пажњу на неке методолошке особености и ограничења која проистичу из употребе оваквог дизајна у истраживању поменутог проблема. Поред тога, кандидат је демонстрирао и иновативне начине употребе софтвера MAXQDA2022 у обради, анализи и приказивању података, нарочито у контексту анализе односа категорија и поткатегорија у квалитативном делу истраживања.

Највеће доприносе ова дисертација је остварила на подручју добијених емпиријских података, односно налаза који се тичу карактеристика предузетништва српских имиграната у Бечу. Ни једно претходно истраживање није се директно бавило етничком економијом српских имиграната у Бечу и њеним посебним сектором економије у етничком власништву. Дисертација пружа оригиналан допринос науци због тога што је резултирала идентификацијом и мапирањем основних обележја, значајних варијабли и релација између њих које су до сада у научном смислу биле не(пре)познате.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Дисертација нема битних недостатака који на било који начин умањују њену научну вредност. Кандидат је одређене мање недостатке истакао у закључку рада и врло јасно их узео у обзир приликом доношења крајњих закључака истраживања.

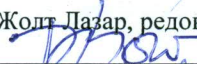
X ПРЕДЛОГ:

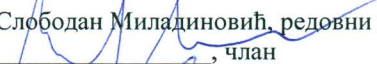
На основу наведеног, комисија предлаже:

- а) **да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;**
- б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);
- в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум:

Нови Сад, 14. 12. 2022.

1. др Жолт Лазар, редовни професор
 , председник

2. др Слободан Миладиновић, редовни професор
 , члан

3. др Јасмина Петровић, редовни професор
 , члан

4. др Снежана Стојшин, ванредни професор
 , члан

5. др Марица Шљукић, ванредни професор
 , члан и ментор

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.